

ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ СПІЛЦІ КРАЄЗНАВЦІВ — 75

У розбудові Української незалежної держави першочерговими є завдання формування національної самосвідомості, вивчення витоків і першоджерел багатомістової історії українського народу. В цьому процесі винятково нагальним є дослідження матеріальних і духовних скарбів рідного краю. 23 січня 2001 р. Президент України Л.Кучма, враховуючи важливу роль краєзнавства у відродженні традицій та історичної пам'яті народу, національно-патріотичному вихованні молоді, видав Указ «Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні», в якому, зокрема, передбачалося відзначення у 2001 р. на державному рівні 75-річчя Всеукраїнської спілки краєзнавців, витоки біографії якої сягають середини 20-х рр. ХХ ст. — періоду, що справедливо характеризується як зоряний час українського краєзнавства.

Адже у 1926 р., після проведення в Харкові I Всеукраїнської краєзнавчої конференції, на якій було проголошено створення Українського комітету краєзнавства, Президія Укрнауки остаточно затвердила склад підпорядкованого їй Комітету, який плідно розпочав копітку роботу з обліку, систематизації та забезпечення діяльності існуючих і утворення нових краєзнавчих осередків, регулярно випускав друкований орган — журнал «Краєзнавство».

На жаль, з початку 30-х рр., за умов формування тоталітарної системи, панування вульгарно-соціологічних схем, демократичні за своєю сутністю краєзнавчі дослідження, студіювання історії окремих регіонів, міст і сіл не вкладалися в тогочасні концепції на кшталт «моя адреса — не дім і не вулиця», не узгоджувалися з монополюючими претензіями на істину кремлівських ідеологів. Численні краєзнавчі осередки були розпущені, а їхні діячі стали жертвами кривавих репресій.

Лише через шість десятиліть по тому, 27 березня 1990 р., на хвилі певної демократизації суспільства за ініціативою громадськості у Києві було проведено з'їзд краєзнавців України, який одностайно ухвалив рішення про відродження загальноукраїнської організації дослідників і літописців рідного краю, ліквідованої в 30-х рр. Оновлена інституція, яка отримала назву Всеукраїнська спілка краєзнавців, по праву є спадкоємицею методичних і організаційних засад Українського комітету краєзнавства, активно продовжує його традиції.

Прикметно, що перші кроки у новітній біографії Спілки були спрямовані на гідне пошанування попередників. Вже у 1991 р. побачило світ фундаментальне видання «Репресоване краєзнавство (20–30-ті роки)», в якому подано вичерпні відомості про життя і трагічну долю видатних діячів крає-

знавчого руху, чії імена впродовж тривалого часу перебували під щільною завісою мовчання — М.Яворського, О.Янати, В.Гериновича, С.Рудницького та багатьох інших подвижників. У 1992 р. Спілка виступила одним з ініціаторів започаткування державної програми з підготовки і видання науково-документальної серії книг «Реабілітовані історією» про громадян, які стали жертвами політичних репресій в Україні протягом 1917–1991 рр., була співзасновником журналу «З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ», який видається з серпня 1994 р. У листопаді 1998 р. у Харкові було урочисто відкрито меморіальну дошку на честь діячів Українського комітету краєзнавства.

Великий резонанс у наукових і громадських колах мали Всеукраїнські конференції з історичного краєзнавства, проведені за участю Спілки у Кам'янці-Подільському (1991 р.), Луцьку (1993 р.), Черкасах (1995 р.), Харкові (1997 р.), Дніпропетровську (1999 р.) та Донецьку (2001 р.).

25 жовтня 2001 р. у Києві відбувся урочистий пленум, присвячений 75-річчю Всеукраїнської спілки краєзнавців. Теплі вітання його учасникам надіслали Л.Кучма, який нагородив Спілку Грамотою Президента України, Голова Верховної Ради І.Плющ, Прем'єр-міністр А.Кінах. Перед делегатами виступили директор Інституту історії України, академік НАНУ В.Смолій, голова Всеукраїнської спілки краєзнавців, академік НАНУ, Герой України П.Тронько, керівні посадовці Міністерства освіти і науки, Міністерства культури і мистецтв, Державного комітету архівів, Українського фонду культури, Київської міської державної адміністрації, голови та активісти обласних краєзнавчих осередків: В.Лавренюк (Тернопіль), Г.Швидько (Дніпропетровськ), В.Пащенко (Полтава), С.Посохов (Харків), М.Іщенко (Канів Черкаської обл.), П.Тригуб (Миколаїв), П.Арсенич (Івано-Франківськ), Г.Бондаренко (Луцьк), М.Сікорський (Переяслав-Хмельницький Київської обл.), М.Костиця (Житомир), М.Манько (Суми) та ін.

Серед пріоритетних завдань українських дослідників рідного краю на найближчі роки було виокремлено роботу щодо створення багатотомного енциклопедичного видання — «Історії міст і сіл України», випуску «Зводу пам'яток історії та культури України» та книг із серії «Реабілітовані історією».

Учасники пленуму ухвалили скликати у 2002 р. III з'їзд Спілки, прийняли звернення до всіх краєзнавців України.